

Perifereia | Regional Integration: Politics, Economics, Governance

Τόμ. 20, Αρ. 1 (2026)

Περιφέρεια | Regional Integration: Politics, Economics, Governance: Διεθνές εμπορικό σύστημα σε μετάβαση: Κρίσιμες πτυχές και προκλήσεις

Spring | Άνοιξη 2026 Issue | Τεύχος 20

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
REGIONAL
INTEGRATION
politics economics governance

SPECIAL ISSUE
ΕΙΔΙΚΟ ΤΕΥΧΟΣ

Διεθνές εμπορικό σύστημα σε μετάβαση: Κρίσιμες πτυχές και προκλήσεις

INTRODUCTION
ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο επιμελητής του ειδικού τεύχους
Κωνσταντίνος Ι. Χαζάκης, «Δημιουργική αταξία» ή «Θεσμιοποιημένο χάος»; Το διεθνές εμπορικό σύστημα σε κρίση και μετάβαση

RESEARCH ARTICLES
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΑΡΘΡΑ

Άγγελος Κότιος, Γεώργιος Γαλανός & Δημήτριος Κότιος, Η κρίση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου και το μέλλον της διεθνούς εμπορικής τάξης
Βαγγέλης Βιτζηλαίος & Σπύρος Α. Ρουκανάς, Ο αντίκτυπος των δασμών «Τραμπ 2.0» για τις ΗΠΑ και την παγκόσμια οικονομία: Μία πρώτη αποτίμηση
Παναγιώτης Π. Παναγιωτόπουλος & Σπύρος Α. Ρουκανάς, Η άνοδος της Κίνας ως οικονομικής υπερδύναμης στο νέο σύστημα παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης
Βασίλειος Βλάχος, Η επίδραση των δασμών στις εξαγωγές της ΕΕ στις ΗΠΑ, Κίνα και Ρωσία

Επιστημονική επιθεώρηση για την περιφερειακή ολοκλήρωση-πολιτική, οικονομία & διακυβέρνηση

Η επίδραση των δασμών στις εξαγωγές της ΕΕ στις ΗΠΑ, Κίνα και Ρωσία

Βασίλειος Βλάχος

doi: [10.12681/ri.44864](https://doi.org/10.12681/ri.44864)

Copyright © 2026, Βασίλειος Βλάχος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βλάχος Β. (2026). Η επίδραση των δασμών στις εξαγωγές της ΕΕ στις ΗΠΑ, Κίνα και Ρωσία. *Perifereia | Regional Integration: Politics, Economics, Governance*, 20(1). <https://doi.org/10.12681/ri.44864>

Η επίδραση των δασμών στις εξαγωγές της ΕΕ στις ΗΠΑ, Κίνα και Ρωσία

Βασίλειος Βλάχος,

Επίκουρος Καθηγητής, Διεθνές Πανεπιστήμιο της Ελλάδος, vlachosuk@ihu.gr

Περίληψη

Η εργασία εξετάζει τον αντίκτυπο των προστατευτικών πολιτικών στην εξαγωγική επίδοση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μέσα από την ανάλυση δεδομένων που καλύπτουν ένα μεγάλο όγκο των εξαγωγών της ΕΕ σε τρίτες χώρες, η εργασία ελέγχει συμπεράσματα προηγούμενων ερευνών, και υποστηρίζει ότι οι δασμοί επηρεάζουν αρνητικά τον όγκο των διεθνών εμπορικών συναλλαγών. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι, ενώ οι δασμοί μπορεί να προσφέρουν βραχυπρόθεσμα οφέλη στις εγχώριες βιομηχανίες, τελικά οδηγούν σε μείωση των εξαγωγών. Η έρευνα συμβάλλει στη συζήτηση γύρω από τις παγκόσμιες εμπορικές εντάσεις, επισημαίνοντας την ανάγκη για μια ισορροπημένη προσέγγιση στις εμπορικές πολιτικές που ενισχύει τη συνεργασία μεταξύ των εθνών.

Λέξεις κλειδιά: Δασμοί, διεθνές εμπόριο, εμπορική πολιτική, Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), προστατευτισμός

The impact of tariffs on EU exports to China, Russia, and the USA

Vasileios Vlachos,

Assistant Professor, International Hellenic University

Abstract

This study examines the impact of protective policies, through tariffs, on the export performance of the European Union. By analyzing recent data and drawing on established economic theories and previous research, we argue that such protectionist measures adversely affect trade dynamics. Our findings indicate that while tariffs may be attractive because they might offer short-term benefits to domestic industries, they ultimately lead to decreased exports. This research contributes to the ongoing discourse surrounding global trade tensions, highlighting the need for a balanced approach to trade policies that fosters economic growth and cooperation among nations.

Keywords: Tariffs, international trade, trade policy, European Union (EU), protectionism

---

1. Εισαγωγή

Η αναβίωση των προστατευτικών πολιτικών, μέσω της επιβολής εμπορικών περιορισμών όπως οι δασμοί που υιοθέτησε η κυβέρνηση Trump, αντικατοπτρίζει μία σημαντική στροφή μετά από δεκαετίες εμπορικής απελευθέρωσης. Πριν από αυτήν την αναβίωση, η αλληλεξάρτηση και οι ανοιχτές αγορές θεωρούνταν κρίσιμοι παράγοντες για την παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη, τόσο από την ακαδημαϊκή κοινότητα όσο και από κυβερνητικούς φορείς (World Trade Organization, 2024).

Η επιβολή δασμών από μεγάλες οικονομίες, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Κίνα και η Ευρωπαϊκή Ένωση, μπορεί να ερμηνευθεί είτε ως στρατηγική για την επίτευξη στόχων που στοχεύουν στη φτωχοποίηση της γειτονικής χώρας (beggar-thy-neighbor), είτε ως αντίδραση σε παρόμοιες πολιτικές. Η ερευνητική κοινότητα έχει αναζωπυρώσει το ενδιαφέρον της για τις επιπτώσεις αυτών των πολιτικών, καθώς οι χώρες προσπαθούν να ενισχύσουν τη θέση τους εις βάρος των εταίρων τους μέσω εμπορικών περιορισμών (Rodrik, 2024). Η κλιμάκωση αυτών των περιορισμών, όπως για παράδειγμα με την επιβολή αντιποίνων, οδηγεί σε «εμπορικούς πολέμους», οι οποίοι έχουν αρνητικές επιπτώσεις τόσο στο μέγεθος του διεθνούς εμπορίου όσο και στο παγκόσμιο ΑΕΠ.

Η περίοδος 2018-2025, χαρακτηρίζεται από αυξημένες εμπορικές εντάσεις, όπου τα αντίποινα δασμών και η εθνικιστική ρητορική διαταράσσουν παραδοσιακές συμμαχίες και παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού (Khan et al., 2025). Το νέο κύμα αύξησης των δασμών σε παγκόσμια κλίμακα, έχει τις ρίζες του στην αύξηση των δασμών των ΗΠΑ το 2025 υπό την δεύτερη κυβέρνηση Trump, και οφείλεται σε ανησυχίες σχετικά με την επίδραση της παγκοσμιοποίησης στην εγχώρια βιομηχανία των ΗΠΑ μέσω φαινομένων όπως το outsourcing που αφορά τη μετάθεση θέσεων εργασίας σε χώρες με χαμηλότερους μισθούς. Η αύξηση των δασμών από τις ΗΠΑ το 2025, αναμένεται να προκαλέσει αντίποινα από τους εμπορικούς εταίρους, με πιθανώς σοβαρές επιπτώσεις στο παγκόσμιο εμπόριο (Contractor, 2025).

Η εργασία των Khan et al. (2025) αποτελεί μια ανασκόπηση της βιβλιογραφίας σχετικά με τις επιπτώσεις των εμπορικών πολέμων και παρέχει σημαντικά βιβλιομετρικά ευρήματα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, περίπου το 46% της βιβλιογραφίας εστιάζει στον οικονομικό αντίκτυπο των εμπορικών πολέμων, το 28% αναλύει τους στρατηγικούς και πολιτικούς παράγοντες του σύγχρονου προστατευτισμού, το 16% εξετάζει τον ρόλο των θεσμών και της παγκόσμιας διακυβέρνησης ως αντίδραση στους εμπορικούς πολέμους, ενώ το 10% επικεντρώνεται στις αιτίες που οδηγούν στην υιοθέτηση πολιτικών με στόχο την φτωχοποίηση γειτονικών χωρών. Παρά το γεγονός ότι σχεδόν το ήμισυ της βιβλιογραφίας αναφέρεται στον οικονομικό αντίκτυπο των εμπορικών πολέμων, παρατηρείται ένα κενό στον αριθμό των εμπειρικών εργασιών που εξετάζουν τον αντίκτυπο σε χώρες εκτός των ΗΠΑ και της Κίνας. Εξαιρέσεις αποτελούν οι μελέτες των Goulard (2020) και των Gnutzmann-Mkrtchyan και Hugot (2024), οι

οποίες αναλύουν τον αντίκτυπο της επιβολής δασμών στην ΕΕ και την Αρμενία αντίστοιχα, καθώς και άλλες εργασίες που επικεντρώνονται σε χώρες της Ασίας και θα εξεταστούν στην επόμενη ενότητα.

Η παρούσα εργασία αποσκοπεί στην κάλυψη του εν λόγω κενού που παρατηρείται στην εμπειρική βιβλιογραφία, επιδιώκοντας να απαντήσει σε μια κρίσιμη ερευνητική ερώτηση: Σε ποιο βαθμό οι δασμοί από τις ΗΠΑ, την Κίνα και τη Ρωσία αποτελούν απειλή για τις εξαγωγές της ΕΕ; Η απάντηση είναι εξαιρετικά σημαντική για τα κράτη μέλη της ΕΕ, τα οποία είχαν πληγεί και δυσκολεύτηκαν περισσότερο να ανακάμψουν από την κρίση χρέους της ΕΕ κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 2010 (Vlachos and Bitzenis, 2019). Ιδιαίτερα δε για κράτη μέλη της ΕΕ, όπως η Ελλάδα, που ανήκει στην ομάδα χωρών που επλήγησαν από την κρίση και συνεχίζει να υστερεί σε ανταγωνιστικότητα (Hazakis, 2022· Vlachos and Bitzenis, 2022), η κατανόηση αυτού του ζητήματος είναι κρίσιμη.

Το υπόλοιπο της εργασίας διαρθρώνεται ως ακολούθως. Η δεύτερη ενότητα αποτελεί μια συνοπτική ανασκόπηση της βιβλιογραφίας για τις οικονομικές επιπτώσεις των προστατευτικών πολιτικών μέσα από την επιβολή εμπορικών περιορισμών και καταλήγει στην διαμόρφωση των ερευνητικών υποθέσεων της εργασίας. Η τρίτη ενότητα παρουσιάζει το δείγμα και τη μέθοδο για τον έλεγχο των ερευνητικών υποθέσεων της εργασίας. Η τέταρτη ενότητα παρουσιάζει τα αποτελέσματα της στατιστικής ανάλυσης του δείγματος όσον αφορά τον έλεγχο των ερευνητικών υποθέσεων. Η πέμπτη ενότητα ανακεφαλαιώνει την εργασία και προτείνει κατευθύνσεις για μελλοντική έρευνα.

2. Ανασκόπηση Βιβλιογραφίας

2.1 Η επίδραση των δασμών στο διεθνές εμπόριο

Το διεθνές εμπόριο αποτελεί έναν από τους κύριους προσδιοριστικούς παράγοντες της παραγωγικότητας και της οικονομικής μεγέθυνσης, με τη συμβολή του να εξαρτάται από το μερίδιο που κατέχει στην οικονομική δραστηριότητα (Singh, 2010). Η θεωρία του διεθνούς εμπορίου υποστηρίζει ότι οι χώρες μπορούν να αυξήσουν την οικονομική τους ευημερία εάν ειδικευτούν σε τομείς όπου διαθέτουν συγκριτικό πλεονέκτημα για την παραγωγή προϊόντων προς εξαγωγή, εισάγοντας παράλληλα προϊόντα από τομείς στους οποίους άλλες χώρες έχουν το δικό τους συγκριτικό πλεονέκτημα (Deardorff, 2014). Ως εκ τούτου, οποιοδήποτε εμπόδιο στις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές, όπως οι δασμοί, οδηγεί σε υποδεέστερα αποτελέσματα οικονομικής ευημερίας. Η εμπειρική διερεύνηση της τελευταίας 35ετίας της παγκοσμιοποίησης (μετά το 1980) επιβεβαιώνει τις προβλέψεις της θεωρίας (Ramzan et al., 2019), καθώς η απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου ενισχύει την οικονομική μεγέθυνση, αρκεί οι χώρες να φτάσουν σε ένα ελάχιστο επίπεδο συνολικής παραγωγικότητας (total factor productivity).

Η δράση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) μέσω της αρχής της μη διάκρισης βάσει της πιο ευνοούμενης χώρας (most favored nation) έχει

συμβάλλει σημαντικά στη μείωση των δασμών. Σύμφωνα με αυτήν την αρχή, τα μέλη του ΠΟΕ επεκτείνουν κάθε εμπορικό πλεονέκτημα που παραχωρείται σε έναν εμπορικό εταίρο και σε όλους τους άλλους εταίρους. Η απελευθέρωση του εμπορίου κατά την περίοδο 1990-2010, η οποία προήλθε από τις μειώσεις δασμών που επιτεύχθηκαν βάσει της αρχής της πιο ευνοούμενης χώρας και της Συμφωνίας του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994), έχει συμβάλει στο 90% των κερδών από το διεθνές εμπόριο (Caliendo et al., 2017).

Ο ρόλος της περιφερειοποίησης (regionalism) στη μείωση των δασμών κατά την ίδια περίοδο αποδείχθηκε περιορισμένος. Όλες οι νέες προτιμησιακές εμπορικές συμφωνίες (preferential trade agreements) που συνάφθηκαν μεταξύ 2001 και 2013 οδήγησαν σε μόλις 0,3% πτώση των μέσων εφαρμοσμένων δασμών σε παγκόσμιο επίπεδο (Bureau et al., 2019). Αντίθετα, οι δεσμεύσεις που προέκυψαν μετά την υλοποίηση της Συμφωνίας του Μαρακές, η οποία ίδρυσε τον ΠΟΕ το 1994, καθώς και η ένταξη σημαντικών κρατών στον ΠΟΕ, όπως η Κίνα, αποδείχθηκαν πιο καθοριστικές για την απελευθέρωση του εμπορίου. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα μια τετραπλάσια μείωση (περίπου 1,1%) των μέσων εφαρμοσμένων δασμών παγκοσμίως κατά την ίδια περίοδο (Bureau et al., 2019).

Εξίσου σημαντικές για την απελευθέρωση του παγκόσμιου εμπορίου ήταν και οι μονομερείς αποφάσεις που ελήφθησαν από κυβερνήσεις διαφόρων αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών (π.χ. Ινδία), βάσει της αρχής της πιο ευνοούμενης χώρας. Αυτές οι αποφάσεις οδήγησαν σε μείωση της μέσης εφαρμοσμένης δασμολογικής προστασίας κατά 1,3% μεταξύ 2001 και 2013 (Bureau et al., 2019).

Όσον αφορά το είδος του διεθνούς εμπορίου, οι Dutt et al. (2013) επισημαίνουν ότι η ανάπτυξή του από τη δεκαετία του 1980 οφείλεται κυρίως στην αύξηση των συναλλαγών λόγω της εμπορικής διαφοροποίησης, με την ανάπτυξη νέων εμπορεύσιμων αγαθών (extensive margin of trade) να παίζει τον κύριο ρόλο, ενώ η αύξηση του όγκου των υφιστάμενων εμπορεύσιμων αγαθών (intensive margin of trade) είναι δευτερεύουσας σημασίας. Παρ' όλα αυτά, τα οφέλη που προκύπτουν είναι εξίσου σημαντικά, ανεξαρτήτως της μορφής της εμπορικής σχέσης (Arkolakis et al., 2012).

Σε σχέση με τα παραπάνω, οποιαδήποτε προστατευτική πολιτική δημιουργεί κερδισμένους και χαμένους. Για παράδειγμα, ο προστατευτισμός μέσω αύξησης δασμών από τις ΗΠΑ μπορεί να ωφελήσει ορισμένους τομείς της βιομηχανίας και να αυξήσει τα έσοδα του κράτους. Επιπλέον, μπορεί να αντικαταστήσει θέσεις εργασίας που χάνονται σε χώρες προσανατολισμένες στις εξαγωγές, όπως η Κίνα, με θέσεις εργασίας στις ΗΠΑ. Ωστόσο, τα οφέλη αυτά συχνά επισκιάζονται από το συνολικό κόστος που επιβάλλεται στους καταναλωτές, καθώς η αύξηση των τιμών οδηγεί σε συρρίκνωση της συνολικής ζήτησης. Η ανασκόπηση των Khan et al. (2025) καταδεικνύει ότι υπάρχουν εμπειρικές μελέτες που εκτιμούν τις μακροοικονομικές αναταράξεις που προκλήθηκαν από τον εμπορικό πόλεμο ΗΠΑ-Κίνας. Αυτές περιλαμβάνουν τη μείωση του ΑΕΠ και την αύξηση της ανεργίας και στις δύο χώρες, καθώς και πληθωριστικές πιέσεις στις ΗΠΑ (Lawrence, 2018· Ding et al., 2022· Chor & Li, 2024). Επιπλέον, καταγράφεται μεί-

ωση των εξαγωγών και του ΑΕΠ σε τρίτες χώρες, όπως η Ινδονησία, η Νότια Κορέα και η Ταϊβάν, καθώς και επιπτώσεις για την παγκόσμια οικονομία (Suh, 2019· Itakura, 2020· Nugroho et al., 2021· Son, 2022).

Στον αντίποδα, υπάρχουν μελέτες που υποστηρίζουν ότι τα αποτελέσματα των μέτρων προστατευτικής πολιτικής στο διεθνές εμπόριο είναι προσωρινά. Για παράδειγμα, η εργασία των Lindé και Pescatori (2019) αναλύει τις μακροοικονομικές επιπτώσεις που έχουν οι δασμοί και οι φόροι συνοριακής προσαρμογής (border adjustment taxes) υπό συνθήκες ατελούς αγοράς και ευέλικτων συναλλαγματικών ισοτιμιών. Οι φόροι συνοριακής προσαρμογής σχετίζονται με την έκπτωση της αξίας των εξαγωγών από τον φόρο εταιρικού εισοδήματος, καθώς και με την επιβολή φόρου στις εισαγωγές. Από την ανάλυση προκύπτει ότι οι φόροι συνοριακής προσαρμογής δεν έχουν μακροχρόνιες επιπτώσεις στο διεθνές εμπόριο και, συνεπώς, μέτρα αυτού του τύπου δεν συνιστούν προστατευτική πολιτική που θα μπορούσε να βλάψει το διεθνές εμπόριο.

2.2 Προτιμησιακά καθεστώτα και διεθνές εμπόριο

Οι προτιμησιακές συμφωνίες έχουν πολλαπλασιαστεί δραματικά από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και έχουν τετραπλασιαστεί από το 2001, γεγονός που έχει οδηγήσει σε πολλές μελέτες σχετικά με τις επιπτώσεις τους (Cheong et al., 2018· Bureau et al., 2019). Με εξαίρεση τους Ghosh & Yamarik (2004), οι περισσότερες μελέτες δείχνουν ότι οι επιπτώσεις στο διεθνές εμπόριο από τη σύναψη προτιμησιακών συμφωνιών είναι σημαντικές και θετικές (π.χ. Baier & Bergstrand, 2007· Eicher et al., 2012· Cheong et al., 2015).

Η μείωση των δασμών αποτελεί κεντρικό χαρακτηριστικό των προτιμησιακών συμφωνιών, καθώς κάθε μέλος επιδιώκει να αποκτήσει αυξημένη πρόσβαση στις αγορές των άλλων μελών. Ωστόσο, πολλές φορές τα μέλη επιδιώκουν μεγαλύτερο βαθμό ολοκλήρωσης μέσω συμφωνιών και σε θέματα που δεν αφορούν τους δασμούς, όπως πολιτικές ανταγωνισμού, πρότυπα προϊόντων, περιβαλλοντικές πολιτικές κ.ά. (Baier & Bergstrand, 2007). Η εργασία των Cheong et al. (2018) οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι συμφωνίες σε θέματα επιπλέον των δασμών στα πλαίσια προτιμησιακών συμφωνιών, αυξάνουν τόσο τις συναλλαγές μεταξύ παραδοσιακών εταίρων όσο και τις νέες διμερείς σχέσεις. Η ίδια εργασία οδηγεί και στο συμπέρασμα ότι οι τελωνειακές ενώσεις (customs unions) έχουν ισχυρότερη επίδραση στο διεθνές εμπόριο από τις συμφωνίες ελευθέρων συναλλαγών (free trade agreements), λόγω των συμφωνιών σε θέματα επιπλέον των δασμών.

Η επιθυμία των κρατών για μεγαλύτερο βαθμό ολοκλήρωσης μέσω συμφωνιών και σε ζητήματα που δεν αφορούν τους δασμούς, εξηγείται από τα οφέλη της κοινής αγοράς. Οι Freeman et al. (2022) αναφέρουν ότι η ΕΕ έχει μειώσει το κόστος των εμπορικών συναλλαγών και αυτό έχει οδηγήσει σε περισσότερες εμπορικές συναλλαγές εντός της ΕΕ (περίπου 20% αύξηση στις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών), γεγονός που έχει αυξήσει το ΑΕΠ όλων των κρατών μελών της ΕΕ εκτός από τη Φινλανδία. Τα συμπεράσματα των Freeman et al. (2022) υποστηρίζει και η εργασία των Campos et al. (2019), που υποδεικνύει ότι οι επιδράσεις στην οικονομική μεγέθυνση λόγω της ένταξης στην ΕΕ είναι μεγάλες και

θετικές (με την Ελλάδα ως εξαίρεση). Όσον αφορά τις τρίτες χώρες (π.χ. Ρωσία και Τουρκία), οι εμπορικές συναλλαγές τους με την ΕΕ έχουν μειωθεί λόγω του φαινομένου της μετατόπισης του εμπορίου (trade diversion). Το κόστος των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ μειώνεται, ενώ το κόστος μεταξύ της ΕΕ και των τρίτων χωρών αυξάνεται. Ωστόσο, το φαινόμενο αυτό εξασθενεί και σε αρκετές περιπτώσεις δεν ισχύει για χώρες που διατηρούν προτιμσιακές συμφωνίες με την ΕΕ (π.χ. Νορβηγία).

2.3 Παράγοντες που διέπουν τις εμπορικές σχέσεις της ΕΕ με ΗΠΑ, Κίνα και Ρωσία

Στην παρούσα ενότητα γίνεται αναφορά σε εργασίες σχετικά με τις τρέχουσες διμερείς εμπορικές σχέσεις ανάμεσα στην ΕΕ και στις ΗΠΑ, Κίνα και Ρωσία. Οι εξαγωγές των κρατών μελών της ΕΕ στις συγκεκριμένες χώρες ανέρχεται περίπου στο 1/3 των συνολικών (σύμφωνα με στοιχεία της βάσης δεδομένων της Eurostat) και θα ήταν ενδεχομένως περισσότερες αν δεν υπήρχαν περιορισμοί, όπως οι κυρώσεις της ΕΕ στη Ρωσία και τα αντίποινα της Ρωσίας (περιορισμός στις εισαγωγές και στην άδεια για μετακινήσεις). Ακολουθεί πρώτα η παρουσίαση των κυρώσεων που περιορίζουν τις εμπορικές συναλλαγές ανάμεσα στην ΕΕ και τη Ρωσία, έπειτα η επίδραση που έχουν οι εμπορικές συναλλαγές ανάμεσα στην ΕΕ και την Κίνα στις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και τέλος, η επίπτωση των περιορισμών της κυβέρνησης Trump στις εμπορικές συναλλαγές της ΕΕ με τις ΗΠΑ.

Οι κυβερνήσεις χρησιμοποιούν συχνά οικονομικές κυρώσεις, όπως δασμούς ή περιορισμούς στις χρηματοοικονομικές συναλλαγές, για να επηρεάσουν αρνητικά την οικονομία της χώρας που δέχεται τις κυρώσεις (χώρα-στόχος) και κατ'επέκταση τις πολιτικές της ενέργειες. Η εργασία των Doornich & Rasputnik (2020) καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι κυρώσεις έχουν αρνητική επίδραση στο διμερές εμπόριο μεταξύ της χώρας που επιβάλλει τις κυρώσεις και της χώρας-στόχου, και ότι οι κυρώσεις περιορίζουν τις συναλλαγές της δεύτερης και με τον υπόλοιπο κόσμο.

Από την άνοιξη του 2014, η ΕΕ έχει επιβάλει μια σειρά διπλωματικών και οικονομικών κυρώσεων κατά της Ρωσίας (Caprile & Delivorias, 2023, 2-3). Οι κυρώσεις αυτές εισήχθησαν ως απάντηση στην προσάρτηση της χερσονήσου της Κριμαίας από τη Ρωσία και στη μετέπειτα εισβολή της Ρωσίας στην Ανατολική Ουκρανία. Επιπλέον, η ΕΕ έχει επιβάλει κυρώσεις και σε χώρες που στηρίζουν την επιθετικότητα της Ρωσίας, όπως η Λευκορωσία, λόγω της εμπλοκής της στην εισβολή στην Ουκρανία, καθώς και το Ιράν, εξαιτίας της χρήσης ιρανικών drones στην ρωσική επίθεση κατά της Ουκρανίας.

Τα μέτρα αυτά περιορίζουν την πρόσβαση της Ρωσίας στις κεφαλαιαγορές της ΕΕ, περιορίζουν τις επιχειρηματικές και διπλωματικές σχέσεις της και στοχεύουν να πλήξουν συγκεκριμένους οικονομικούς τομείς στη Ρωσία, όπως οι τομείς που σχετίζονται με την τεχνολογία και τις υπηρεσίες που χρησιμοποιούνται για την ανακάλυψη κοιτασμάτων υδρογονανθράκων και την παραγωγή

γή πετρελαίου. Σκοπός των κυρώσεων είναι κυρίως η αλλαγή της πολιτικής της Ρωσίας απέναντι στην Ουκρανία και ο τερματισμός των ρωσικών στρατιωτικών επιχειρήσεων στην περιοχή. Όσον αφορά τις επιχειρηματικές σχέσεις, οι κυρώσεις που έχει επιβάλει η ΕΕ περιλαμβάνουν: α) την απαγόρευση εξαγωγών από την ΕΕ προς τη Ρωσία, β) την απαγόρευση εισαγωγών στην ΕΕ από τη Ρωσία, γ) την επιβολή ανώτατου ορίου τιμής στο ρωσικό αργό πετρέλαιο και τα προϊόντα πετρελαίου που εξάγονται σε τρίτες χώρες (σύμφωνα με το ανώτατο όριο τιμής G7 για το πετρέλαιο), δ) την απαγόρευση παροχής θαλάσσιων μεταφορών, ασφάλισης και άλλων υπηρεσιών βοήθειας για τη μεταφορά προϊόντων που πωλούνται πάνω από το ανώτατο όριο.

Αναφορικά με τις επιδράσεις των κυρώσεων, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αναφέρει ότι οι κυρώσεις μείωσαν το ρυθμό ανάπτυξης της Ρωσίας κατά 0,2% ετησίως την περίοδο 2014-2018 (International Monetary Fund, 2019). Η εργασία των Imbs & Pauwels (2024) εξετάζει τις επιδράσεις των κυρώσεων κατά κλάδο και χώρα, καταδεικνύοντας ότι η Ρωσία υπέστη μεγαλύτερες απώλειες συγκριτικά με την ΕΕ. Για παράδειγμα, το 2018, η Ρωσία παρουσίασε συνολική απώλεια 3,18% του ΑΕΠ της λόγω των κυρώσεων, ενώ η επίδραση στην ΕΕ κυμάνθηκε από 0,09% του ΑΕΠ στην Ισπανία (ελάχιστο) έως 1,87% στη Βουλγαρία (μέγιστο). Σχετικά με τις εμπορικές ροές, οι Bëllin & Hanousek (2021) εκτιμούν ότι οι ρωσικές κυρώσεις οδήγησαν σε μείωση των εισαγωγών της Ρωσίας κατά περίπου 12,6 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ, ενώ οι κυρώσεις της ΕΕ και των ΗΠΑ προκάλεσαν μείωση των εισαγωγών κατά περίπου 1,5 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ.

Η εργασία των Chen et al. (2022) εξετάζει πώς το εμπόριο ΕΕ-Κίνας επηρεάζει το εμπορικό ισοζύγιο της ΕΕ και οδηγεί στο συμπέρασμα ότι όταν το μερίδιο ενός κράτους μέλους στο εμπόριο με την Κίνα αυξάνεται, το μερίδιο του στο εμπόριο με τους εταίρους της ΕΕ μειώνεται. Αυτό υποδηλώνει ότι ισχυρότερες εμπορικές σχέσεις με την Κίνα οδηγούν σε ασθενέστερες εμπορικές σχέσεις μεταξύ των χωρών της ΕΕ. Τα αποτελέσματα των Chen et al. (2022) περιορίζουν τις θετικές επιδράσεις της συμμετοχής στην ΕΕ στις εμπορικές συναλλαγές (Freeman et al., 2022) και στην οικονομική μεγέθυνση των κρατών μελών της ΕΕ (Campos et al., 2019).

Η προστατευτική πολιτική της κυβέρνησης Τραμπ κατά τη διάρκεια της πρώτης θητείας της οδήγησε σε έναν εμπορικό πόλεμο, αρχικά με την Κίνα και στη συνέχεια με άλλες χώρες. Αυτή η πολιτική σηματοδότησε την απομάκρυνση των ΗΠΑ από την ιστορική τους ηγεσία στην ολοκλήρωση της παγκόσμιας οικονομίας. Ο εμπορικός πόλεμος που ξέσπασε το 2018 μεταξύ των ΗΠΑ και της Κίνας είχε αρνητικές επιπτώσεις όχι μόνο στις εμπλεκόμενες οικονομίες, αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο, δεδομένης της σημασίας των δύο οικονομιών στο παγκόσμιο εμπόριο. Η επιβολή δασμών από την κυβέρνηση Τραμπ επηρέασε αρνητικά τους όρους εμπορίου των συνεργατών των ΗΠΑ, καθότι περιορίστηκε η πρόσβασή τους σε μία από τις μεγαλύτερες αγορές παγκοσμίως. Σύμφωνα με εκτιμήσεις των επιπτώσεων αυτών των δασμών (χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τυχόν αντίμετρα), παρατηρήθηκε μείωση του ΑΕΠ των ΗΠΑ κατά 0,64%, της Κίνας

κατά 0,68% και της ΕΕ κατά 0,11%. Υπήρξαν σημαντικές διαφοροποιήσεις, όπως η μείωση του ΑΕΠ της Γερμανίας κατά 0,23% και η οριακά αρνητική μεταβολή του ΑΕΠ στην Ιταλία, η οποία ανήλθε στο 0,01% (Saussay, 2024). Η ανασκόπηση των Fajgelbaum & Khandelwal (2022) καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο εμπορικός πόλεμος της πρώτης Θητείας της κυβέρνησης Τραμπ μείωσε την οικονομική ευημερία τόσο των ΗΠΑ όσο και της Κίνας.

Οι εμπορικές εντάσεις ανάμεσα στις δύο χώρες επέφεραν σημαντική πτώση των εξαγωγών από την Κίνα προς τις ΗΠΑ, γεγονός που ώθησε την Κίνα στην αναζήτηση εναλλακτικών αγορών. Η ευρωζώνη αποτελεί μία σημαντική εναλλακτική αγορά λόγω των διαρθρωτικών ομοιοτήτων μεταξύ των εξαγωγών από την Κίνα και στις δύο αγορές (π.χ. όσον αφορά τα είδη των εξαγόμενων αγαθών και τις δυνατότητες της εφοδιαστικής αλυσίδας). Οι Gunnella et al. (2025) παρουσιάζουν στοιχεία ότι αν δεν κατευαστούν οι εμπορικές εντάσεις τότε οι θα προκύψουν αρνητικές επιπτώσεις για τις καθарές εξαγωγές και την οικονομική μεγέθυνση της ευρωζώνης.

Οι δασμοί που επιβλήθηκαν από την κυβέρνηση Τραμπ στην δεύτερη Θητεία της το 2025 επιδρούν αρνητικά στους όρους εμπορίου των εμπορικών εταιρειών των ΗΠΑ και τους οδηγούν σε τρεις τρόπους αντίδρασης (Rotunno & Ruta, 2025). Πρώτον, την επιβολή αντισταθμιστικών δασμών, με σκοπό το μετριασμό της αρνητικής επίδρασης στους όρους εμπορίου τους. Δεύτερον, την εφαρμογή βιομηχανικών πολιτικών για την υποστήριξη της εγχώριας παραγωγής (π.χ. επιδοτήσεις), με σκοπό την αντιμετώπιση των εμπορικών ροών που θα κατευθυνθούν στην αγορά τους από τρίτες χώρες. Τέλος, την οικονομική ολοκλήρωση μέσω νέων συμφωνιών με άλλες χώρες, με σκοπό την δημιουργία νέων αγορών για την εγχώρια παραγωγή τους. Οι Rotunno & Ruta (2025) συμπεραίνουν ότι και η πρώτη και η δεύτερη αντίδραση πλήττουν τις εξαγωγές των ΗΠΑ, με την δεύτερη να απαιτεί ένα σημαντικό ποσό δημόσιας δαπάνης, και ότι αμφότερες επιδεινώνουν τις στρεβλώσεις της εγχώριας αγοράς των εμπορικών εταιρειών. Η τρίτη αντίδραση έχει το ίδιο αποτέλεσμα όσον αφορά τη βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου, αλλά χωρίς να προκαλούνται στρεβλώσεις στην εγχώρια αγορά.

Όπως αναφέρεται παραπάνω, ο εμπορικός πόλεμος των ΗΠΑ επεκτάθηκε και σε άλλες οικονομίες πλην της Κίνας. Για παράδειγμα, η κυβέρνηση Τραμπ επέβαλε κατά την πρώτη Θητεία της δασμούς 25% στις εισαγωγές χάλυβα και 10% στις εισαγωγές αλουμινίου από την ΕΕ, τον Καναδά και το Μεξικό. Η ΕΕ αντέδρασε επεκτείνοντας την εμπορική διένεξη με την επιβολή δασμών σε μια σειρά εισαγόμενων αγαθών από τις ΗΠΑ. Η κυβέρνηση Τραμπ επέβαλε εκ νέου δασμούς σε διάφορες χώρες στην δεύτερη Θητεία της, επεκτείνοντας τον εμπορικό πόλεμο των ΗΠΑ. Η εργασία των Naudé & Cameron (2025) διαπιστώνει ότι η ΕΕ πρέπει να εξάγει σε εναλλακτικές αγορές τα προϊόντα αλουμινίου και χάλυβα ώστε να μην πληγεί η οικονομική της ευημερία. Όσον αφορά τον αγροδιατροφικό τομέα, ο Timpanaro (2025) εκτιμά ότι ένας δασμός 15% μειώνει τις εξαγωγές της ΕΕ προς τις ΗΠΑ κατά 2 έως 4,5 δισ. ευρώ ετησίως, παρατηρώντας τη μεγαλύτερη αρνητική επίπτωση σε αγροδιατροφικά προϊόντα υψηλής αξίας της Μεσο-

γείου, όπως το κρασί, το ελαιόλαδο και τα αποστάγματα. Η εργασία οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι δασμοί που επέβαλε η κυβέρνηση Τραμπ κατά την δεύτερη θητεία της προκαλούν σημαντικές βραχυπρόθεσμες απώλειες εξαγωγών και ότι η τρέχουσα Κοινή Αγροτική Πολιτική δεν μπορεί να τις μετριάσει.

2.4 Ερευνητικές υποθέσεις

Η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας οδηγεί στην διαμόρφωση των εξής υποθέσεων:

1. Ο εμπορικός πόλεμος έχει μακροχρόνιες επιπτώσεις στις εξαγωγές της ΕΕ. Η υπόθεση βασίζεται στα ευρήματα της βιβλιογραφίας που παρουσιάστηκε προηγουμένως και ειδικότερα στις μακροοικονομικές επιδράσεις που αναφέρει η ανασκόπηση των Khan et al. (2025) και στις διάφορες εκτιμήσεις για τις επιπτώσεις των δασμών στην παγκόσμια οικονομία (Suh, 2019· Itakura, 2020· Nugroho et al., 2021· Son, 2022).

2. Οι μακροχρόνιες επιπτώσεις του εμπορικού πολέμου στις εξαγωγές της ΕΕ θα είναι αρνητικές. Η βιβλιογραφία που υποστηρίζει την υπόθεση 1Α αποτελεί θεμέλιο και για την παρούσα, καθώς καταδεικνύει την αρνητική επίδραση των δασμών σε διάφορα μακροοικονομικά μεγέθη, μεταξύ των οποίων και οι εξαγωγές.

3. Μέθοδος

Ο έλεγχος των ερευνητικών υποθέσεων της εργασίας βασίζεται στο υπόδειγμα βαρύτητας του διεθνούς εμπορίου (Kabir et al., 2017):

$$B_{ij} = Y_i + Y_j + D_{ij} \quad (1)$$

όπου B είναι οι διμερείς εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των χωρών i και j , Y είναι το εθνικό εισόδημα των χωρών i και j , και D είναι η γεωγραφική απόσταση των χωρών i και j . Η εξίσωση 1 μπορεί να ειδικευτεί ως εξής:

$$E_{ij} = Y_j + D_{ij} + T_j \quad (2)$$

όπου E είναι οι εξαγωγές των κρατών μελών της ΕΕ i σε τρίτες χώρες j , Y είναι το εθνικό εισόδημα των τρίτων χωρών j , και D είναι η γεωγραφική απόσταση των κρατών μελών της ΕΕ i και των τρίτων χωρών j . Ο Πίνακας 1 παρουσιάζει τους συντελεστές συσχέτισης των μεταβλητών που αναλύονται με την εξίσωση 2. Επειδή ο σκοπός της εργασίας είναι η διερεύνηση μακροχρόνιων σχέσεων, η ανάλυση εστιάζει στη συνολοκλήρωση (cointegration) των μεταβλητών.

Η εξίσωση 2 εστιάζει στις εξαγωγές των κρατών μελών της ΕΕ στις ΗΠΑ, Κίνα (ηπειρωτική Κίνα χωρίς το Χονγκ Κονγκ) και Ρωσία, καθώς στις συγκεκριμένες χώρες προκύπτουν τα περισσότερα εμπόδια στο διεθνές εμπόριο (Khan et al., 2025). Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, οι εξαγωγές των κρατών μελών της ΕΕ στις συγκεκριμένες χώρες ήταν 30,1% των συνολικών εξαγωγών το 2024. Οι εξαγωγές στο Ηνωμένο Βασίλειο για το ίδιο έτος ήταν 13,2% και στην Ευρωπαϊκή

Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών 10,1%. Οι υπόλοιπες χώρες που εισάγουν από τα κράτη μέλη της ΕΕ, παρουσίαζαν μονοψήφιο και σημαντικά χαμηλότερο ποσοστό του συνόλου. Το δείγμα που παρουσιάζεται στο πίνακα αφορά την περίοδο 2002-2021 και οι συντελεστές συσχέτισης αφορούν τις τιμές των μεταβλητών πριν τη μετατροπής τους σε λογάριθμους με βάση το 10 (δεν ισχύει για την περίπτωση των δασμών). Οι δασμοί του δείγματος είναι ο μέσος όρος των δασμών του πλέον ευνοούμενου κράτους για μεταποιημένα προϊόντα, μεταλλεύματα και μέταλλα. Τα δεδομένα αντλήθηκαν από τις Eurostat, UNCTADstat και CEPII Gravity database.

Πίνακας 1 – Συντελεστές συσχέτισης

Εξαγωγές (σε εκ. ευρώ)	Γεωγραφική απόσταση (χλμ.)	ΑΕΠ (σε εκ. ευρώ)	Δασμο (ποσοστό)*	
1,000	0,345	0,223	-0,594	Εξαγωγές
	1,000	0,425	-0,105	Γεωγραφική απόσταση
		1,000	0,130	ΑΕΠ
			1,000	Δασμοί

Σημείωση: Δασμοί ως (μέσος όρος) του πλέον ευνοούμενου κράτους για μεταποιημένα προϊόντα, μεταλλεύματα και μέταλλα (σε ποσοστό).

4. Αποτελέσματα

Η διερεύνηση της συνολοκλήρωσης μεταξύ μεταβλητών λαμβάνει χώρα όταν οι χρονοσειρές τους δεν είναι στάσιμες (stationary) και έχει σκοπό τον προσδιορισμό της μεταξύ τους σταθερής μακροχρόνιας σχέσης. Μια χρονοσειρά δεν είναι στάσιμη όταν ο μέσος και η διακύμανση μεταβάλλονται (όταν οι στατιστικές ιδιότητες μεταβάλλονται μέσα στο χρόνο και εξαρτώνται από τη χρονική στιγμή κατά την οποία παρατηρείται η τιμή της μεταβλητής). Οι μη στάσιμες χρονοσειρές παρουσιάζουν περιοδικότητα και τάση και η συνολοκλήρωση δηλώνει ότι κινούνται μακροπρόθεσμα προς την ίδια κατεύθυνση. Η μακροχρόνια σχέση που θα ισχύει στην περίπτωση της συνολοκλήρωσης δεν συνεπάγεται ότι θα ισχύει και βραχυχρόνια (όπου μπορεί να παρουσιάζεται μια ανεξάρτητη πορεία μεταξύ των χρονοσειρών).

Στην ανάλυση των μεταβλητών που παρουσιάζει η εξίσωση 2 χρησιμοποιούνται δεδομένα panel (διαστρωματικά δεδομένα σε χρονοσειρές) από τις πη-

γές που αναφέρονται στην προηγούμενη ενότητα. Σκοπός είναι ο έλεγχος της μακροχρόνιας σχέσης ανάμεσα στις εξαγωγές της ΕΕ στις ΗΠΑ, Κίνα και Ρωσία και α) στους δασμούς των τριών εμπορικών εταιρών της ΕΕ, β) στο μέγεθος των οικονομιών τους και γ) στη γεωγραφική τους απόσταση. Το πρώτο βήμα στην ανάλυση της μακροχρόνιας σχέσης αφορά τον έλεγχο στασιμότητας των μεταβλητών στην εξίσωση 2. Εφαρμόζεται ο έλεγχος μοναδιαίας ρίζας (unit root test) πρώτης γενιάς LLC των Levin et al. (2002), επειδή το δείγμα δεν παρουσιάζει διαστρωματική εξάρτηση. Ο έλεγχος διαστρωματικής εξάρτησης PCD του Pesaran (2021) στον Πίνακα 2Α, παρουσιάζει ότι η ασυμπτωτική στατιστική τιμή z δεν είναι στατιστικά σημαντική και συνεπώς δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση ότι δεν υπάρχει διαστρωματική εξάρτηση στο δείγμα panel. Ο Πίνακας 2Β παρουσιάζει τα αποτελέσματα των ελέγχων στασιμότητας LLC. Σε όλες τις περιπτώσεις πλην των στατιστικά σημαντικών τιμών ελέγχου με σταθερό όρο για τις «εξαγωγές» και τους «δασμούς», δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση ότι οι μεταβλητές δεν είναι στάσιμες λόγω της ύπαρξης μοναδιαίας ρίζας.

Πίνακας 2 – Έλεγχοι διαστρωματικής εξάρτησης και στασιμότητας

2Α – Έλεγχος διαστρωματικής εξάρτησης

Έλεγχος	PCD
z	-0,894

2Β – Έλεγχος στασιμότητας LLC

Έλεγχος	Τιμή ελέγχου χωρίς σταθερό όρο	Τιμή ελέγχου με σταθερό όρο	Τιμή ελέγχου με σταθερό όρο και τάση
Εξαγωγές	3,275	-2,716**	-3,625
ΑΕΠ	3,748	-1,933	-3,220
Δασμοί	-2,635	-2,492*	-4,456

Σημείωση: Στατιστική σημαντικότητα < 0,01***, < 0,05**, < 0,1*

Η διερεύνηση της ύπαρξης μιας σταθερής μακροχρόνιας σχέσης των μεταβλητών σύμφωνα με την εξίσωση 2, λαμβάνει χώρο με τον έλεγχο συνολοκλήρωσης του Kao (1999). Ο Πίνακας 3 παρουσιάζει ότι οι τιμές (t-statistics) των ελέγχων Modified DF και ADF είναι στατιστικά σημαντικές στην περίπτωση σταθερών επιδράσεων. Συνεπώς, η μηδενική υπόθεση της έλλειψης συνολοκλήρωσης απορρίπτεται και επιβεβαιώνεται η ύπαρξη μιας σταθερής μακροχρόνιας σχέσης μεταξύ των μεταβλητών. Να σημειωθεί εδώ ότι στους ελέγχους συνολοκλήρωσης, η μεταβλητή «γεωγραφική απόσταση» παραλείπεται λόγω συγγραμμικότητας.

Πίνακας 3 – Έλεγχος συνολοκλήρωσης

Έλεγχος	Τιμή σωρευτικής ανάλυσης	Τιμή σταθερών επιδράσεων
ADF	-0,488	-2,387***
Modified DF	-0,787	-3,229***

Σημείωση: Στατιστική σημαντικότητα < 0,01***, < 0,05**, < 0,1*

Η διερεύνηση των μακροχρόνιων επιδράσεων των εξαρτημένων μεταβλητών στις εξαγωγές σύμφωνα με την εξίσωση 2, πραγματοποιείται με τη μέθοδο των Pesaran et al. (1999). Η εν λόγω μέθοδος εξετάζει αν οι μακροχρόνιοι συντελεστές των μεταβλητών είναι ίδιοι για όλες τις διαστρωματικές μονάδες (ΕΕ, ΗΠΑ, Κίνα και Ρωσία): επάρκεια εκτίμησης pooled mean group (PMG). Στην περίπτωση που αυτό ισχύει, δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει διαφοροποίηση στους βραχυχρόνιους συντελεστές και τις διακυμάνσεις σφάλματος μεταξύ των διαστρωματικών ομάδων. Ο Πίνακας 4 παρουσιάζει το αποτέλεσμα του στατιστικού ελέγχου Hausman για την ομοιογένεια των μακροχρόνιων συντελεστών (ομοιογένεια κλίσης). Η τιμή ελέγχου Hausman δεν είναι στατιστικά σημαντική, συνεπώς η μηδενική υπόθεση ομοιογένειας των μακροχρόνιων συντελεστών δεν απορρίπτεται και ο εκτιμητής PMG κρίνεται καταλληλότερος έναντι του MG. Η εκτίμηση μέσω PMG δείχνει ότι η σχέση αυτή είναι κοινή ως προς τους μακροχρόνιους συντελεστές μεταξύ των διαστρωματικών μονάδων, ενώ επιτρέπεται διαφοροποίηση στη βραχυχρόνια δυναμική. Όσον αφορά τις μακροχρόνιες επιδράσεις των εξαρτημένων μεταβλητών, ο Πίνακας 4 παρουσιάζει ότι το ΑΕΠ επιδρά θετικά και οι δασμοί αρνητικά στις εξαγωγές. Οι συντελεστές είναι στατιστικά σημαντικοί με περιθώριο σφάλματος μικρότερο του 1% και η μεταβλητή «γεωγραφική απόσταση» παραλείπεται λόγω συγγραμμικότητας.

Πίνακας 4 – Εκτίμηση PMG (εξαρτημένη: εξαγωγές)

ΑΕΠ	0,719*** (0,075)
Δασμοί	-3,898*** (0,659)
N	57
Hausman	1,242

Σημειώσεις: Στατιστική σημαντικότητα < 0,01***, < 0,05**, < 0,1*. Τυπικό σφάλμα στις παρενθέσεις.

Τα αποτελέσματα που παρουσιάστηκαν στην παρούσα ενότητα επιβεβαιώνουν τις υποθέσεις 1 και 2. Οι εξαγωγές της ΕΕ στις ΗΠΑ, Κίνα και Ρωσία επηρεάζονται αρνητικά στη μακροχρόνια περίοδο από προστατευτικά μέτρα όπως οι δασμοί του πλέον ευνοούμενου κράτους για μεταποιημένα προϊόντα, μεταλλεύματα και μέταλλα. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν επίσης, ότι η μακροχρόνια επίδραση των δασμών στις εξαγωγές είναι πολλαπλάσια σε μέγεθος από την επίδραση της έλξης που προκαλεί το μέγεθος της οικονομίας.

5. Εν κατακλείδι

Η παρούσα εργασία εξετάζει τις επιπτώσεις των προστατευτικών πολιτικών στο διεθνές εμπόριο μέσα από την επίδραση των δασμών στις εξαγωγές της ΕΕ στις ΗΠΑ, Κίνα και Ρωσία. Τα αποτελέσματα της εργασίας παρουσιάζουν την αρνητική επίδραση της αναβίωσης των προστατευτικών πολιτικών από τις κυβερνήσεις Τραμπ και του εμπορικού πολέμου ΗΠΑ-Κίνας. Η εργασία συμβάλλει στην ανάπτυξη της βιβλιογραφίας για τις επιπτώσεις των προστατευτικών πολιτικών μέσα από νέα δεδομένα. Επιβεβαιώνει συμπεράσματα προγενέστερων εργασιών που αφορούν την παγκόσμια οικονομία, τις ΗΠΑ, την Κίνα ή άλλες οικονομίες της Ασίας και στην περίπτωση της ΕΕ.

Τα αποτελέσματα της εργασίας καταδεικνύουν ότι με όλες τις άλλες μεταβλητές σταθερές, οι καθαρές εξαγωγές και κατ' επέκταση το ΑΕΠ της ΕΕ πλήττεται από τις προστατευτικές πολιτικές. Η αρνητική μεταβολή μπορεί ενδεχομένως να γίνει πολλαπλάσια αν ληφθούν υπόψη τα αποτελέσματα εργασιών όπως των Chen et al. (2022) που περιορίζουν τις θετικές επιδράσεις της συμμετοχής στην ΕΕ στις εμπορικές συναλλαγές (Freeman et al., 2022) και στην οικονομική μεγέθυνση των κρατών μελών της ΕΕ (Campos et al., 2019).

Η εργασία έχει περιορισμούς που μπορούν να αντιμετωπιστούν μέσα από περαιτέρω έρευνα. Για παράδειγμα, μια πρόταση για περαιτέρω έρευνα αφορά την διερεύνηση μακροχρόνιων επιδράσεων των δασμών στις καθαρές εξαγωγές. Επίσης, η διεύρυνση του δείγματος θα μπορούσε να αναδείξει τις διαφορετικές επιδράσεις των δασμών στις καθαρές εξαγωγές εντός και εκτός της ΕΕ.

Βιβλιογραφία

- Arkolakis, C., Costinot, A., & Rodríguez-Clare, A. (2012). New trade models, same old gains? *American Economic Review*, 102(1), 94-130. <https://doi.org/10.1257/aer.102.1.94>
- Baier, S.L., & Bergstrand, J. H. (2007). Do free trade agreements actually increase members' international trade? *Journal of International Economics*, 71(1), 72-95. <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2006.02.005>
- Bureau, J.C., Guimbard, H., & Jean, S. (2019). Competing liberalizations: tariffs and trade in the twenty-first century. *Review of World Economics*, 155 (4), 707-753. <https://doi.org/10.1007/s10290-019-00346-1>
- Caliendo, L., Feenstra, R.C., Romalis, J. & Taylor, A.M. (2017). Tariff reductions, entry, and welfare: Theory and evidence for the last two decades. *NBER Working Paper 21768*. National Bureau of Economic Research, Cambridge (MA). <https://doi.org/10.3386/w21768>

- Campos, N.F., Coricelli, F., & Moretti, L. (2019). Institutional integration and economic growth in Europe. *Journal of Monetary Economics*, 103, 88-104. <https://doi.org/10.1016/j.jmoneco.2018.08.001>
- Caprile, A., & Delivorias, A. (2023). EU sanctions on Russia: Overview, impact, challenges. European Parliamentary Research Service (EPRS) Briefings PE 739.366. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2023\)739366](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2023)739366) (πρόσβαση 19 -12- 2025).
- CEPII (n.d.). Gravity database. https://www.cepii.fr/CEPII/en/bdd_modele/bdd_modele_item.asp?id=8 (πρόσβαση 19 - 12- 2025).
- Chen, H., Luo, C., Renard, M.-F., & Sun, S. (2022). EU-China trade and intra-EU trade: Substitute or complementary? *Journal of Economic Surveys*, 36(3), 558-585. <https://doi.org/10.1111/joes.12471>
- Cheong, J., Kwak, D.W., & Tang, K.K. (2015). Can trade agreements prevent trade diversion? *Review of International Economics*, 23(2), 221-238. <https://doi.org/10.1111/roie.12162>
- Cheong, J., Kwak, D.W., & Tang, K.K. (2018). The trade effects of tariffs and non-tariff changes of preferential trade agreements. *Economic Modelling*, 70, 370-382. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2017.08.011>
- Chor, D., & Li, B. (2024). Illuminating the effects of the US-China tariff war on China's economy. *Journal of International Economics*, 150, 103926. <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2024.103926>
- Contractor, F.J. (2025). Assessing the economic impact of tariffs: Adaptations by multinationals and traders to mitigate tariffs. *Review of International Business and Strategy*, 35 (2-3), 190-213. <https://doi.org/10.1108/RIBS-01-2025-0013>
- Deardorff, AV. (2014). Local comparative advantage: Trade costs and the pattern of trade. *International Journal of Economic Theory*, 10(1), 9-35. <https://doi.org/10.1111/ijet.12025>
- Ding, H., Koedijk, K. G., Qi, T., & Shen, Y. (2022). U.S.-China trade war and corporate reallocation: Evidence from Chinese listed companies. *The World Economy*, 45(2), 3907-3932. <https://doi.org/10.1111/twec.13308>
- Doornich, J.B., & Raspotnik, A. (2020). Economic sanctions disruption on international trade patterns and global trade dynamics: Analyzing the effects of the European Union's sanctions on Russia. *Journal of East-West Business*, 26(4), 344-364. <https://doi.org/10.1080/10669868.2020.1830912>
- Dutt, P., Mihov, I., & Van Zandt, T. (2013). The effect of WTO on the extensive and the intensive margins of trade. *Journal of International Economics*, 91(2), 204-219. <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2013.08.001>

- Eicher, T.S., Henn, C. and Papageorgiou, C. (2012). Trade creation and diversion revisited: Accounting for model uncertainty and natural trading partner effects. *Journal of Applied Econometrics*, 27(2), 296-321. <https://doi.org/10.1002/jae.119>
- Eurostat (n.d.). *Database*. <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (πρόσβαση 19 -12 - 2025).
- Fajgelbaum, P.D., & Khandelwal A.K. (2022). The economic impacts of the US-China trade war. *Annual Review of Economics*. 14, 205-228. <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-051420-110410>
- Freeman, D., Meijerink, G., & Teulings, R. (2022). Trade benefits of the EU and the Internal Market. Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, Hague. <https://www.cpb.nl/en/trade-benefits-of-the-eu-and-the-internal-market> (πρόσβαση 19 -12 - 2025).
- Ghosh, S., & Yamarik, S. (2003). Are regional trading arrangements trade creating? *Journal of International Economics*, 63(2), 369-395. [https://doi.org/10.1016/s0022-1996\(03\)00058-8](https://doi.org/10.1016/s0022-1996(03)00058-8)
- Gnutzmann-Mkrtchyan, A., & Hugot, J. (2024). Gravity-Based tools to assess the impact of tariff changes: An application to Armenia. *Asian Development Review*, 41(02), 219-256. <https://doi.org/10.1142/s0116110524500057>
- Goulard, S. (2020). The impact of the US-China trade war on the European Union. *Global Journal of Emerging Market Economies*, 12(1), 56-68. <https://doi.org/10.1177/0974910119896642>
- Gunnella, V., Stamato, G., & Kobayashi, A. (2025). The implications of US-China trade tensions for the euro area – lessons from the tariffs imposed by the first Trump Administration. *ECB Economic Bulletin*, 3 / 2025, Box 2, 41-46. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/ecbu/eb202503.en.pdf> (πρόσβαση 19 -12 - 2025).
- Hazakis, K.J. (2022). An Odyssey with a Happy End? Growth Challenges, Successes and Failures of Greece during COVID-19 Era. In Vlachos, V., Bitzenis, A., & Sergi, B. (eds), *Modeling economic growth in contemporary Greece*, 29-44. Emerald, Bingley (UK). <https://doi.org/10.1108/978-1-80071-122-820211004> <https://doi.org/10.1111/j.1467-9701.2010.01243.x>
- Imbs, J., & Pauwels, L. (2024). An empirical approximation of the effects of trade sanctions with an application to Russia. *Economic Policy*, 39(117), 159-200. <https://doi.org/10.1093/epolic/eiad027>
- International Monetary Fund (2019). Russian Federation: 2019 Article IV Consultation. IMF Staff Country Reports No. 2019/260. <https://doi.org/10.5089/9781513509693.002>

- Bělin, M., & Hanousek, J. (2021). Which sanctions matter? analysis of the EU/Russian sanctions of 2014. *Journal of Comparative Economics*, 49(1), 244-257. <https://doi.org/10.1016/j.jce.2020.07.001>
- Itakura, K. (2020). Evaluating the Impact of the US-China Trade War. *Asian Economic Policy Review*, 15(1), 77-93. <https://doi.org/10.1111/aepr.12286>
- Kabir, M., Salim, R., & Al-Mawali, N. (2017). The gravity model and trade flows: Recent developments in econometric modeling and empirical evidence. *Economic Analysis and Policy*, 56, 60-71. <https://doi.org/10.1016/j.eap.2017.08.005>
- Kao, C. (1999). Spurious regression and residual-based tests for cointegration in panel data. *Journal of Econometrics*, 90(1), 1-44. [https://doi.org/10.1016/s0304-4076\(98\)00023-2](https://doi.org/10.1016/s0304-4076(98)00023-2)
- Khan, H., A. Zulfiqar, & Chunjie, Q. (2025). Economic, institutional, and strategic effects of tariff wars: Systematic literature review. *Journal of Economic Surveys*, in press. <https://doi.org/10.1111/joes.70019>
- Lawrence, R.Z. (2018). Can the trading system survive US-China trade friction? *China & World Economy*, 26(5), 62-82. <https://doi.org/10.1111/cwe.12256>
- Levin, A., Lin, C., & Chu, C.J. (2002). Unit root tests in panel data: Asymptotic and finite-sample properties. *Journal of Econometrics*, 108(1), 1-24. [https://doi.org/10.1016/s0304-4076\(01\)00098-7](https://doi.org/10.1016/s0304-4076(01)00098-7)
- Lindé, J., & Pescatori, A. (2019). The macroeconomic effects of trade tariffs: Revisiting the Lerner symmetry result. *Journal of International Money and Finance*, 95, 52-69. <https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2019.01.019>
- Naudé, W., & Cameron, M. (2025). Trump's trade war: EU exports at risk and alternative markets. *Global Economy Journal*, in press. <https://doi.org/10.1142/s219456592550006x>
- Nugroho, A., Widyastutik, N., Irawan, T., & Amaliah, S. (2021). Does the US-China trade war increase poverty in a developing country? A dynamic general equilibrium analysis for Indonesia. *Economic Analysis and Policy*, 71, 279-290. <https://doi.org/10.1016/j.eap.2021.05.008>
- Pesaran, M.H. (2021). General diagnostic tests for cross-sectional dependence in panels. *Empirical Economics*, 60(1), 13-50. <https://doi.org/10.1007/s00181-020-01875-7>
- Pesaran, M.H., Shin, Y., & Smith, R.P. (1999). Pooled mean group estimation of dynamic heterogeneous panels. *Journal of the American Statistical Association*, 94(446), 621-634. <https://doi.org/10.1080/01621459.1999.10474156>
- Ramzan, M., Sheng, B., Shahbaz, M., Song, J., & Jiao, Z. (2019). Impact of trade openness on GDP growth: Does TFP matter? *Journal of International Trade & Economic Development*, 28(8), 960-995. <https://doi.org/10.1080/09638199.2019.1616805>

- Rodrik, D. (2024). How to smooth US-China economic relations for the benefit of the global economy: A light model of global economic governance. *Journal of Government and Economics*, 13, 100097. <https://doi.org/10.1016/j.jge.2024.100097>
- Rotunno, L., & Ruta, M. (2025). Trade partner's responses to US tariffs. *IMF Working Papers* WP/25/147. <https://doi.org/10.5089/9798229017008.001>
- Saussay, A. (2024). *The economic impacts of Trump's tariff proposals on Europe*. Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment, London School of Economics and Political Science. <https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/wp-content/uploads/2024/10/Economic-impacts-of-the-Trump-Tariff-Proposals-on-Europe.pdf> (πρόσβαση 19 -12 - 2025).
- Singh, T. (2010). Does international trade cause economic growth? A survey. *The World Economy*, 33(11), 1517-1564.
- Son, M. (2022). The global propagation of the US-China trade war. *Empirical Economics*, 63(6), 3121-3157. <https://doi.org/10.1007/s00181-022-02231-7>
- Suh, J.K. (2019). U.S.-China trade conflict and the changing multilateral trading system: Korea's perspective. *Asian Economic Papers*, 18(3), 142-160. https://doi.org/10.1162/asep_a_00733
- Timpanaro, G. (2026). *The USA's 2025 Tariff Reform: Implications for EU Agri-food Exports and the Common Agricultural Policy*. EuroChoices. <https://doi.org/10.1111/1746-692x.70010>
- UNCTADstat, (n.d.). UNCTADstat Data centre. <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/> (πρόσβαση 19 -12- 2025).
- Vlachos, V. and Bitzenis, A. (2022). Competitive position and dynamics of the Greek economy. In Vlachos, V., Bitzenis, A., & Sergi, B. (eds), *Modeling economic growth in contemporary Greece*, 13-27. Emerald, Bingley (UK). <https://doi.org/10.1108/978-1-80071-122-820211003>
- Vlachos, V., & Bitzenis, A. (2019). Post-crisis growth prospects in the European Union. In: Vlachos, V., & Bitzenis, A. (eds), *European Union*, 1-16. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-18103-1_1
- World Trade Organization (2024). World Trade Report 2024: Trade and inclusiveness. Geneva, World Trade Organization. https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtr24_e.htm (πρόσβαση 19 -12 - 2025).